

اشاره

مسابقات درون مدرسه‌ای که در قالب مسابقات بین کلاسی سازمان‌دهی می‌شود نیازمند مشارکت مدیر مدرسه، معاون پرورشی و تربیت‌بدنی مدرسه، معلم تربیت‌بدنی و به‌ویژه دانش‌آموزان در اجرای فعالیت‌هاست. با توجه به اینکه خودجوشی و علاقمندی داوطلبانه لازمه تحقق برگزاری المپیاد درون مدرسه‌ای است، بنابراین بستری برای ترویج فرهنگ داوطلبی فراهم می‌آورد.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ داوطلبی، مسابقات درون مدرسه‌ای

المپیاد مدرسه‌ای با رویکرد مدرسه‌محور نمودن فعالیت‌های تربیت‌بدنی

اگر از زمان تأسیس وزارت آموزش و پرورش ایران به تاریخچه درس تربیت‌بدنی در مدارس نگاهی منتقدانه بیندازیم، می‌بینیم که این درس با افت‌وخیزهای بسیاری همراه بوده است؛ به طوری که در برخی از دوره‌ها دچار سلیقه‌گرایی در شیوه اجرا و در برخی دوره‌های دیگر نپذیرفتن محتوای آموزشی تربیت‌بدنی به‌عنوان یک درس در طول دوران تحصیلی از سوی برخی مسئولان بوده

است. از جمله این سلیقه‌گرایی‌ها می‌توان به حذف معلم تربیت‌بدنی در دوران ابتدایی در دهه هفتاد شمسی، کاهش ساعت درس تربیت‌بدنی در دوره دوم متوسطه پایه دوازدهم به ۴۵ دقیقه در دولت دهم و به کار بردن عنوان زنگ ورزش (اصطلاحی که بار آموزشی ندارد) به جای تربیت‌بدنی توسط برخی مسئولان ذی‌ربط اشاره کرد. با وجود این، برگشتن دوباره معلم درس تربیت‌بدنی به مقطع ابتدایی و به کارگیری نزدیک به ۲۰ هزار نیروی متخصص در این مقطع، اجرای طرح‌های ملی شنا (صباح)، طناب‌ورز و تنیس از جمله کارهای بسیار مثبتی بود که در دهه هشتاد شمسی انجام گرفت. چالش دیگری که همواره در اجرای درس تربیت‌بدنی در مدارس وجود داشته، نبودن محتوای آموزشی هماهنگ در مدارس و در نتیجه غیرآموزشی دانستن این درس است. مسابقات بین مدارس نیز همواره با مشارکت تعداد اندکی از دانش‌آموزان دارای مهارت‌های خاص در رشته‌های ورزشی مختلف در سطوح بین مدارس شهرستان، استان و یا کشور انجام می‌گرفت. از لحاظ علمی، برگزاری رقابت‌های ورزشی به این صورت و با ایجاد جو مسابقاتی و تأکید بر برد و باخت، به‌خصوص برای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، مورد تأیید نبوده و تقریباً تمام پداگوژیست‌های (متخصصان تعلیم و تربیت کودکان) مطرح ورزشی معتقدند که مضرات برگزاری رویدادهای ورزشی در مقطع ابتدایی به‌صورت برد و

المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای: تحولی در ترویج فرهنگ داوطلبی در آموزش و پرورش

دکتر محسن حلاجی، عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان

امیر اشراقی، دکتری تخصصی تربیت‌بدنی

زینت کبیری، دبیر درس تربیت‌بدنی

باختی و رقابتی محض بیشتر از منافع آن است. نگاهی به آمار مدال‌های کسب شده در رقابت‌های بین‌المللی و جهانی دانش‌آموزان توسط ایران در رشته‌های گوناگون، به‌ویژه در ورزش‌های پایه‌ای مثل ژیمناستیک و جای خالی مدال‌های المپیک و رقابت‌های جهانی بزرگسالان مؤید این شکاف بزرگ آموزشی در مدارس و به‌خصوص در دوره ابتدایی و عدم درک صحیح از واژه‌های رقابت، رویداد و جشنواره مسابقات است. به عبارت دیگر و واضح‌تر، کسب مقام و مدال در رقابت‌های دانش‌آموزی در بسیاری مواقع ویرتین افتخارات برخی مسئولان به حساب می‌آمده است. شایان ذکر است که در سیر تحول درس تربیت‌بدنی در مدارس، در زمان وفور بودجه، برگزاری مسابقات بین مدارس با افراط از سوی بسیاری از مسئولان، شمشیر دو لبه‌ای برای آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس به حساب می‌آمده و بودجه قابل توجهی به آن اختصاص پیدا می‌کرده است. به بیان دیگر، بخش آموزش مهارت‌های ورزشی به فراموشی سپرده می‌شده است. بدیهی است که کیفیت آموزش با هزینه‌ای که صرف آن می‌شود، ارتباط مستقیم دارد و شوربختانه در بیشتر مواقع، تنها در زمان قحطی بودجه، آموزش درس تربیت‌بدنی جایگاهی در ادبیات مدیریتی برخی مسئولان پیدا کرده است. طی سال‌های دهه هشتاد، تلاش‌های بسیاری برای هماهنگ نمودن محتوای آموزشی درس تربیت‌بدنی صورت گرفت که بالاخره این تلاش‌ها به ثمر نشست و کار علمی بسیار هوشمندانه بخش ستادی معاونت تربیت‌بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش به تألیف محتوای آموزشی هماهنگ و تدوین دفتر کار دبیران تربیت‌بدنی منتهی شد که با آخرین اصلاحات و ویرایش‌های لازم در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ در اختیار مدارس قرار گرفت. این کار هوشمندانه نقطه عطفی در سیر تحول درس تربیت‌بدنی محسوب می‌شود و از دید متخصصان، دروازه ورود مدارس ایران به عصر تربیت‌بدنی و ورزش است. از جمله کمترین آثاری که این کار دارد می‌توان به ایجاد هویت شغلی برای دبیران تربیت‌بدنی و تغییر دیدگاه برخی مسئولان، اولیا و حتی دانش‌آموزان و ایجاد نگرشی علمی نسبت به درس تربیت‌بدنی اشاره کرد. برگزاری بازی‌ها و رقابت‌های ورزشی نیز از جمله جنبه‌های مثبت درس تربیت‌بدنی در مدارس بوده که دانش‌آموزان هم به آن بسیار علاقه نشان می‌دهند و هم ایزازی قدرتمند جهت رشد و تعالی دانش‌آموزان محسوب می‌شود؛ به طوری که امروزه آموزش (علمی و اخلاقی) از طریق بازی یکی از چالش‌های بزرگ مورد توجه آموزش و پرورش‌های موفق جهان در کشورهایی مانند هلند و ژاپن می‌باشد. از نقاط عطف دیگری که در ادامه سیر تحول درس تربیت‌بدنی در دولت تدبیر و امید رخ داده، ارسال دستورالعمل برگزاری المپیاد درون‌مدرسه‌ای مصادف با هفته تربیت‌بدنی به

تمامی مدارس کشور است. در سال تحصیلی گذشته، در راستای عملیاتی نمودن سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش و تأکید بر عوامل مرتبط با تربیت‌بدنی، یادگیری، اخلاق جوانمردانه و ضرورت تحقق عدالت آموزشی و پرورشی، المپیاد ورزشی درون‌مدرسه‌ای به‌صورت آزمایشی در برخی مدارس ایران برگزار شد. اجرای این طرح در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ در مدارس دارای امکانات، اجباری شده است. در مدارس دارای امکانات کمتر نیز تأکید شده است که با توجه به ظرفیت این نوع مدارس، طرح المپیاد درون‌مدرسه‌ای اجرایی شود. با توجه به اینکه تربیت نسلی شاداب و با نشاط در کنار فراگیری علوم مختلف از جمله اهداف مهم نظام آموزش و پرورش می‌باشد، مدارس کشور در ساعت درس تربیت‌بدنی کانون توجه به این طرح قرار گرفته است. طبق مستندات این طرح، المپیاد درون‌مدرسه‌ای عبارت است از برگزاری بازی‌ها و مسابقات مختلف ورزشی در یک دوره زمانی مشخص از سال تحصیلی، که با توجه به علایق دانش‌آموزان و امکانات مدرسه، ویژگی‌ها و شرایط اقلیمی منطقه و مناسبت‌های خاص به مرحله اجرا گذاشته می‌شود.

تا قبل از پیشنهاد این طرح تعداد بسیار اندکی از دانش‌آموزان می‌توانستند در رقابت‌ها (رقابت‌هایی که حتی شاید در برخی موارد از استانداردهای روحی و روانی و حتی جسمانی لازم برای دانش‌آموزان برخوردار نبود) مشارکت کنند. این امر همواره در برنامه‌ریزی‌های کلان تربیت‌بدنی، به‌خصوص در بسیاری از استان‌ها، به تقابل میان دو حیطة آموزش درس تربیت‌بدنی و مسابقات منجر می‌شد و نه تعامل این دو. امروزه توجه به نهضت داوطلبی در ورزش، کانون فعالیت بسیاری از آموزش و پرورش‌های موفق جهان قرار گرفته است. المپیاد درون‌مدرسه‌ای با رویکرد مدرسه‌محور نمودن فعالیت‌های تربیت‌بدنی و افزایش مشارکت مدنی افراد، بهره‌مندی از ظرفیت‌های درونی و بیرونی آموزش و پرورش، توأم نمودن فعالیت‌های تربیت‌بدنی با یادگیری منش پهلوانانه و مهارت‌های اجتماعی، جذاب و پر نشاط کردن جو مدرسه و هویت‌بخشی به دانش‌آموزان و با اهداف توسعه و ارتقای آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی، سطح سلامت جسمی و روحی تمامی دانش‌آموزان حاضر در مدرسه صورت می‌گیرد. نهضت داوطلبی و خدمت‌رسانی به جامعه و توسعه سازمان‌های خیریه و مردم‌نهاد، از پدیده‌های دنیای معاصر است که ریشه در سنت‌های اجتماعی مردم سراسر جهان دارد. اهمیتی که مشارکت داوطلبان در انجام امور خیرخواهانه سازمان‌ها و نهادها دارد، باعث شد که سازمان ملل سال ۲۰۰۱ را سال داوطلبی و کمک به مردم کشورها نام‌گذاری کند. با توجه به اینکه آموزش و پرورش کشورمان در بسیاری از زمان‌ها و کمبودهای فراوان منابع مالی در حوزه‌های گوناگون

بدیهی است که کیفیت آموزش با هزینه‌ای که صرف آن می‌شود، ارتباط مستقیم دارد و شوربختانه در بیشتر مواقع، تنها در زمان قحطی بودجه، آموزش درس تربیت‌بدنی جایگاهی در ادبیات مدیریتی برخی مسئولان پیدا کرده است

اولیای دانش‌آموزان، معلمان و تمامی دانش‌آموزان می‌توانند در این زمینه مشارکت مستمر و ثمربخش داشته باشند.

در چارچوب پیشنهاد شده در این طرح، دبیر تربیت‌بدنی به‌عنوان مسئول کمیته فنی، معاون پرورشی به‌عنوان مسئول کمیته فرهنگی، مراقب سلامت یا یکی از همکاران مدرسه یا یکی از اولیای پزشک به‌عنوان مسئول کمیته بهداشتی و ایمنی و یکی از معلمان یا دانش‌آموزان به‌عنوان سرگروه یک رشته ورزشی فعالیت می‌کنند. منابع مالی طرح هم علاوه بر اعتبارات متمرکز تربیت‌بدنی، از طریق مشارکت داوطلبانه اولیای دانش‌آموزان و سایر ارگان‌های دولتی تأمین خواهد شد. از دیگر نکات برجسته این طرح، دخیل کردن اولیای دانش‌آموزان به‌صورت داوطلبانه و نیز بحث ورود حامیان مالی در ورزش دانش‌آموزی است.

شروع اجرای این طرح هم‌زمان با هفته تربیت‌بدنی، نوید وزیدن نسیم نشاط و شادابی در بین همه دانش‌آموزان، معلمان و اولیا و نیز هویت‌بخشی بیشتر به حرفه تربیت‌بدنی در جهت ارتقای وضعیت سلامت جسمانی و روانی دانش‌آموزان است. در پایان، باید گفت که جای خالی منشور نهضت داوطلبی در آموزش و پرورش کشور ما به‌طور جدی احساس می‌شود و پیشنهاد می‌شود که این منشور با دیدگاهی بلندمدت و راهبردی و به دور از هرگونه تفسیر سلیقه‌ای و مغرضانه و به نام حوزه تربیت‌بدنی و ورزش دانش‌آموزی به ثبت برسد. امید است که با برگزاری این‌گونه المپیاد، دانش‌آموزان بتوانند هرچه بیشتر با نهضت داوطلبی آشنا شوند و تجربه عملی خود را در دوران بزرگسالی نیز در دیگر سازمان‌های خیریه و مردم‌نهاد به‌صورت مداوم ادامه دهند.

مواجهه بوده، برخی از فعالیت‌های این وزارت‌خانه مهم تحت‌تأثیر این عامل قرار گرفته است. این در حالی است که بسیاری از کشورهای دارای رتبه‌های عالی آموزش و پرورش در بین کشورهای جهان، به‌کارگیری داوطلبان را به‌طور جدی از مدارس آغاز کرده‌اند و برای آنان برنامه‌های مدونی دارند. برای نمونه، آموزش و پرورش انگلستان از سال‌ها پیش خطوط راهنمای جامعی را برای مدیریت داوطلبان مدارس تهیه و تدوین کرده و آن را در اختیار علاقه‌مندان قرار داده است. کشور انگلستان با استفاده از همین شیوه توانست به کمک نیروهای داوطلبی که در دوران مدرسه آموزش دیده بودند، بر بسیاری از معضلات مربوط به میزبانی المپیک لندن فائق آید و از این راه سود اقتصادی زیادی را عاید خود کند.

آموزش و پرورش ایران با دارا بودن بیش از ۱۲ میلیون دانش‌آموز و ۳۰ هزار نیروی متخصص در حوزه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، یکی از متولیان بلامنزاع ورزش کشور است. مدیریت این منبع عظیم و ارزشمند انسانی رویکردهای متنوعی را پیش روی مدیران ورزش دانش‌آموزی قرار می‌دهد. یکی از این رویکردها - که تا به حال به آن از دیدگاه علمی و جدی توجه نشده بود - مدیریت ظرفیت بالقوه نیروهای داوطلب در حوزه ورزش و تربیت‌بدنی است. ایجاد فرهنگ نهضت داوطلبی در تربیت‌بدنی و ورزش دانش‌آموزی، ترویج اصول ورزشی جوانمردانه و منش اخلاقی ورزشی به‌صورت عملی و افزایش اعتماد به مدیریت آموزشی و افزایش جمعیت تحت پوشش فعالیت‌های بدنی از جمله اهداف دیگر طرح المپیاد درون‌مدرسه‌ای است. تاکنون نیروهای داوطلبی در وزارت آموزش و پرورش در انجمن‌هایی مانند انجمن‌های اولیا و مربیان فعالیت می‌کردند اما با اجرای طرح المپیاد درون‌مدرسه‌ای علاوه بر

منابع

۱. اسماعیلی، محمدرضا. (۱۳۹۲). تاریخ تربیت‌بدنی و ورزش. تهران: انتشارات سمت
۲. مستندات اداری آموزش و پرورش. (۱۳۹۲). بخشنامه شماره ۱۲۲۱۵۶-۱۳۹۲/۶/۱۹ با موضوع اجرای المپیاد ورزشی درون‌مدرسه‌ای <http://shs.medu.ir>
3. United Kingdom. (2010). "program guide for volunteers in schools". from <http://www.education.gov.uk>
4. United Nation. (2001). "International Year of Volunteer (IYV 2001)" Retrieved may 5. 2003. from <http://www.Un.Org>